

16 listopada 2024, Łódź

Prof. dr hab. n. med. i n o zdrowiu
Tadeusz Pietras
Uniwersytet Medyczny w Łodzi
Zakład Farmakologii Klinicznej
91-153 Łódź ul Kopcińskiego 22
tadeusz.pietras@umed.lodz.pl

Recenzja rozprawy na stopień doktora mgr **Magdaleny Charbickiej** pt.: „*Rola rodziców w kształtowaniu zachowań społecznych u małych dzieci z autystycznego spektrum zaburzeń (ASD) w kontekście doświadczanego przez nich wsparcia terapeutycznego*”

Promotor: **dr hab. Dorota Podgórska-Jachnik**, prof. UKW i UŁ

Promotor pomocniczy : **dr hab. Agnieszki Kamyk-Wawryszuk**, prof. UKW

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Współczesna pedagogika specjalna koncentruje się na metodach wsparcia osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Spektrum autyzmu ma około 2 % populacji, a świadomość obecności ludzi ze spektrum jest coraz bardziej powszechna w społeczeństwie. Współczesna pedagogika specjalna, podobnie jak psychiatria wypracowała środowiskowy, wielomodalny system opieki nad osobami z zaburzeniami psychicznymi lub prezentującymi nienormotypową trajektorię rozwoju. Podejście psychiatrów i pedagogów specjalnych jest zbieżne, choć nastąpiło w dużym stopniu niezależnie od siebie. Oto mamy unikalny doktorat, w którym Autorka przeprowadziła badania jakościowe nad systemowym aspektem opieki nad osobą niepełnoletnią ze spektrum autyzmu w oparciu o własny model opieki środowiskowej nad systemem rodzinnym. Wybór tematu oceniam za ważny dla rozwoju pedagogiki jako nauki, jak dla dzieci ze spektrum autyzmu oraz ich rodzin.

2. Ocena formalno-redakcyjna

Przedstawiona do oceny rozprawa liczy 389 stron tekstu. Pierwsze cztery rozdziały stanowią część teoretyczną pracy. Rozdział piąty poświęcony jest metodologii badań własnych i koncepcji teoretycznej, na podstawie której badania te przeprowadzono. Analiza

i interpretacja wyników badań własnych stanowią treść rozdziału szóstego. Rozdział ten zawiera także podsumowanie badań. Praca zakończona jest streszczeniem pracy, wykazem tabel, wykazem rysunków, bibliografią i spisem załączników.

Układ pracy jest typowy dla rozpraw na stopień doktora. Autorka napisała rozprawę doktorską poprawnym językiem polskim, nie zauważyłem istotnych błędów stylistycznych czy edycyjnych. Sformatowana jest w elegancki, staranny sposób, przyjemny dla oka, z pełną znajomością przez Doktorantkę zasad profesjonalnej edycji tekstu naukowego. Ryciny i tabele są zrozumiałe dla czytelnika i wykonane w estetyczny sposób.

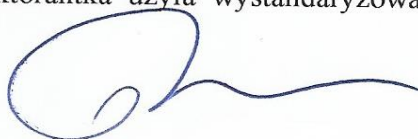
3. Ocena merytoryczna pracy

Część teoretyczna skonstruowana jest w logiczny sposób. Rozdział pierwszy poświęcony jest definicji spektrum autyzmu. W rozdziale drugim Autorka opisała funkcjonowanie dziecka ze spektrum całościowych zaburzeń rozwoju. Rozdział trzeci omawia terapię i wychowanie dziecka ze spektrum ASD ze szczególnym zwróceniem uwagi na płynną granicę pojęć terapii i wychowania w przypadku dzieci z zaburzeniami rozwoju. W kolejnym rozdziale skoncentrowano się na rodzinie jako na naturalnym środowisku rozwoju dziecka i jego terapii.

Należy podkreślić szczególną staranność Doktorantki w opisie metodologii badań własnych w rozdziale piątym. Celem nadrzędnym rozprawy była odpowiedź na pytanie, jakie wsparcie terapeutyczne udzielane rodzicom daje możliwość kształtowania zachowań społecznych u ich dzieci ze spektrum autyzmu. W związku ze sformułowaniem pytania nadrzędnego skonstruowano cztery szczegółowe pytania badawcze.

Magister Charbicka szczegółowo naświetliła założenia ontologiczno-epistemologiczne metodologii badań własnych. Przyjęła paradygmat fenomenologiczno-konstruktywistyczny typowy dla badań jakościowych. Dobrze przeprowadzone badania jakościowe są, zdaniem recenzenta, znacznie trudniejsze do wykonania, niż typowe badania ilościowe. Należy tu jeszcze raz podkreślić, dużą trudność metodologiczną dobrze wykonanych badań jakościowych, czemu Autorka sprostała w przykładowy sposób. Mam nadzieję, że badania będą kontynuowane w dalszej pracy naukowej zwieńczonej stopniem doktora habilitowanego.

Autorka zastosowała metody, techniki i narzędzia badawcze typowe dla badań jakościowych. Były to indywidualne opisy studium przypadku, wywiad indywidualny z rodzicami, obserwacja zachowania i aktywności dziecka, opis planów terapeutycznych i ich ewaluacja. Celem diagnozy spektrum autyzmu Doktorantka użyła wystandaryzowanego

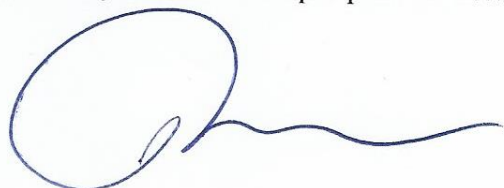

narzędzia ADOS-2, do użycia którego ma uprawnienia i uczestniczyła w procesie standaryzacji narzędzia. Należy zaznaczyć, że swoje badania mgr Charbicka prowadziła w systemie opieki środowiskowej nad dzieckiem ze spektrum autyzmu opracowanym i wdrożonym w praktyce przez samą Autorkę w Fundacji z Aspiracjami. Model ten jest przemyślany i uwzględnia wiele aspektów wychowania, nauczania i terapii dziecka z autyzmem i jego rodziny.

Opis wszystkich przypadków przeprowadzony został dogłębnie i szczegółowo. Uwzględnił on zarówno perspektywę poznawczą i emocjonalną matki dziecka, ocenę funkcjonowania, rolę terapeutów, cele postępowania terapeutów oraz superwizora pracy terapeutycznej z dzieckiem. Ocena ta bierze pod uwagę także zdanie lekarzy, co pragnę podkreślić. Współczesna pedagogika specjalna bowiem, w swojej przebudowie paradygmatycznej, częściowo neguje znaczenie aspektów biomedycznych w konstruowaniu fenomenów niepełnosprawności, zapominając że aspekty medyczne są kluczowym aspektem omawianego fenomenu. Zwracają uwagę estetyczne tabele zamieszczone w rozprawie obrazujące podstawowe umiejętności opisywanych dzieci.

W dyskusji wyników przeprowadzonych badań Autorka wskazała na możliwość odpowiedzi na postawione pytania badawcze w oparciu o wyniki i wsparte literaturą przedmiotu. Wykazała, jakie wsparcie udzielane rodzicom daje możliwość kształtowania zachowań społecznych u ich dzieci ze spektrum autyzmu. Znalazła też odpowiedź na pytanie, jak rodzice dziecka ze spektrum autyzmu spostrzegają aktywność dziecka w pierwszych latach życia ze szczególnym uwzględnieniem jego umiejętności społecznych oraz wyłaniającego się w trakcie rozwoju zaburzenia. Znalezione też odpowiedź na pytanie, jakiego wsparcia doświadczają rodzice ze strony instytucji i specjalistów prowadzących wspomaganie rozwoju dziecka w zakresie budowania relacji oraz kształtowania umiejętności wychowawczych i terapeutycznych u rodziców. Doktorantka znalazła także odpowiedź na pytanie, w jaki sposób planować i organizować wsparcie z uwzględnieniem rodzica jako współterapeuty oraz jak wykorzystać umiejętności zabawy dzieci w procesie kształtowania zachowań społecznych. Brakuje natomiast wypisanych w punktach wniosków na zakończenie dyskusji, co w odczuciu recenzenta jest małym niedociągnięciem zamazującym jednak czytelność dyskusji i konkluzji pracy.

Rozprawę więc streszczenie w języku polskim i języku angielskim. Literatura wykorzystana w pracy jest dobrze dobrana, uwzględnia najnowsze osiągnięcia z zakresu nauk o spektrum autyzmu zarówno polskich, jak i zagranicznych autorów. Spis piśmiennictwa

zestawiono starannie według systemu APA, popularnego w pracach z zakresu nauk społecznych.

4. Pytania i uwagi

Z obowiązku recenzenta jestem zobligowany zadać pytania. Praca nie zawiera żadnych większych niedociągnięć, niemniej chciałbym Doktorantce zadać kilka pytań:

1. Jak Pani rozumie wzajemne zależności pomiędzy klasyfikacją psychiatryczną typu ICD-10, ICD-11 czy DSM-5 a klasyfikacją niepełnosprawności ICF?
2. Opracowała Pani własny model opieki środowiskowej nad dzieckiem ze spektrum autyzmu i jego rodziną. Jak widzi Pani rolę lekarza psychiatry w diagnozowaniu spektrum autyzmu i w opracowywaniu zasad postępowania w opiece środowiskowej? W jakim zakresie rola psychiatry jest unikalna, a w jakim może być zastąpiona pracą pedagoga, pedagoga specjalnego czy psychologa klinicznego?

5. Podsumowanie

Uważam, że przedstawiona do recenzji praca doktorska magister Magdaleny Charbickiej stanowi oryginalny i samodzielny dorobek naukowy. Podjęcie się powyżej omówionych badań jakościowych nad autorskim systemem środowiskowego wsparcia systemu rodzinnego dziecka ze spektrum ASD stanowi oryginalne i samodzielne rozwiązanie ważnego problemu naukowego w zakresie współczesnej pedagogiki specjalnej. Rozprawa doktorska **spełnia warunki stawiane rozprawom stanowiącym podstawę do ubiegania się o stopień naukowy doktora.**

Na tej podstawie mam **zaszczyt zwrócić się do Rady Dyscypliny Wydziału Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy** z wnioskiem o dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ze względu na autorski model opieki środowiskowej nad systemem rodzinnym dziecka ze spektrum ASD wypracowanym przez Doktorantkę oraz doskonałą poprawność metodologiczną badań jakościowych w pracy, oraz z uwagi na pewien aspekt odkrywczy wnoszący, moim zdaniem, wkład w rozwój dyscypliny wnioskuję o **wyróżnienie** rozprawy.

Prof dr hab. n. med. Tadeusz Pietras

Tadeusz Pietras
 prof. UM dr hab. n. med.
 TADEUSZ PIETRAS
 specjalista psychiatra
 9625711